

ПАДНАЛИТЕ АНГЕЛИ

Мони Алмалех

Нов български университет

Резюме. Сред архангелите и ангелите има и „паднали“, които работят срещу плановите на Единния Бог. Падналите ангели играят важна роля в живота на хората, като се разгаря битка между доброто и злото, светлината и тъмнината, в която участват и хората, и ангелите.

Keywords: power, morality, success, sins, transgressions, punishment, self-assessment, king David, Moses

Миналото на падналите ангели („нефилим“) е на ангели, които първо са наричани *синове Божи*/Божии *синове* בְּנֵי הָאֱלֹהִים [бней (х)а-ело(х)им] и това ни е известно още от първата книга в Библията – Битие, 6:4. Падналите ангели са наричани така, преди да започнат „да влизат при човешките дъщери“. Срещу ивритската дума „падналите“ הַנְּפִלִים [(х)а-нефилийм] в българските преводи срещахме *исполините*. Те стават бащи на деца от „дъщерите на човешките“. И земните жени раждат „силни и прочути старовременни/славни мъже“. Тези „силни и прочути старовременни/славни мъже“ са наречени в иврит אֲנָשֵׁי הַשָּׁם [аншей (х)а-шәм], букв. *хора на името*, превеждано отново като *Божии синове*. Това довежда до потопа, защото на земята „се умножава безчестието“.

Вековният интерес се подклажда и от някои неясноти, които съществуват около архангелите. Например името на падналия отвисоко вавилонски цар – *Илел* הִילֵל – *Деница* – става едно от имената на дявола – *Луцифер*. Латинското *Луцифер* е калка от *Илел* – букв. *блестящ, излъчващ светлина*. От корена на *Илел*, *Хе-Ламед-Ламед* הָלַל, се образуват думите, *псалми*, *блести светлина*, *излъчвам светлина*, в случай че някой възхвалява Бога.

Исая, 14:12

תָּהוּ אֵיךְ נִפְּלָתָ מִשָּׁמַיִם הִילֵל בֶּן־שָׁחַר
נִגְדַעְתָּ לָאָרֶץ חֹלֵשׁ עַל־גּוֹיִם:

Библия, 2002 Как си паднал от небето ти, **Денице**, сине на зората! Как си отсечен до земята, ти, който поваляше народите.

Библия, 2001 Как си паднал от небето, ти, **сияйна звезда**, сине на зората!

Как си отсечен до земята, ти, който тъпчеше народите!

Библия, 1995 Как падна ти от небето, **денице**, сине на зората! Разби се о земята ти, който тъпчеше народите.

Библия, 1991 Как си паднал от небето ти, **Денице**, сине на зората! Как си отсечен до земята, ти, който поваляше народите.

KJV How art thou fallen from heaven, O **Lucifer**, son of the morning! *how* art thou cut down to the ground, which didst weaken the nations! {O **Lucifer**: or, O **day star**}

NRS How you are fallen from heaven, O **Day Star**, son of Dawn! How you are cut down to the ground, you who laid the nations low!

LXT πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος ὁ πρῶτὸ ἀνατέλλων συνετρίβη εἰς τὴν γῆν ὁ ἀποστέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη

VUL quomodo cecidisti de caelo **lucifer** qui mane oriebaris corruisti in terram qui vulnerabas gentes

Макар че в текста на Исая не се говори нито за архангел, нито за ангел, а за царя на Вавилон, Деница/сияйната звезда се възприема като метафора за главния от падналите ангели. Това разбиране на стиха от Исая е повлияно от тълкуванията, базирани на езиковите факти:

- в изречението има „паднал от небесата“, „син на зората“;
- сред множеството от възможните в иврит названия на *зора* (виж Алма-лех, 2010) е подбрана именно שַׁחַר [шахар], производна дума на корена на основния термин за *черно* שַׁחַר [шахор];
- странен е глаголът „(насочи се) срещу земята“ נִגְדָה [негдә], преведен като *отсечен*;
- българският превод на חוֹלֵשׁ עַל-גּוֹיִם [холеш аль-гойм] с „ти, който поваляше народите“ е доста художествен, защото замества ясното ивритско „отслабващият немонотеистите“, с термина за *грешник* חוֹלֵשׁ [холеш], букв. „слаб“, както и *неевреи, немонотеисти, неверници* גּוֹיִם [гойм].

Неяснотите се подсилват от библейските имена Сатан и Азazel.

Думата Сатан се използва по-често като съществително нарицателно и като причастие. Според BibleWorks парадигмата на корена *Син-Тет-Нун* שִׁטַּן е:

да бъде противник, противопоставям се	
ASV последователно превежда глагола שִׁטַּן [satàn] като „да бъде противник“, „противопоставям שִׁטַּן а RSV – с „обвинявам“;	
противник, онзи, който издържа	שִׁטַּן [satàn]
враждебност, вражда; обвинение	שִׁטְנָה [sitnà]

1. „Падението на Сатаната“, Гюстав Доре (1865)
Илюстрация към „Изгубеният рай“ на Джон Милтън (1866)

BibleWorks посочва следната информация за Сатан, базирана на библейските употреби:

– Сатаната пада и е осъден поради гордост, която го предизвиква да съперничи на Бог¹⁾. Новият завет идентифицира Сатана като изкусителната сила зад грехопадението на Адам (Битие, 3:15, Римляни, 16:20). Старият завет не прави директна препратка към този факт (използвайки „змия“), въпреки че падането на Сатана може да се случи и поради същото изкушение на гордостта спрямо неотслабващото „твърде добро“ на всичко сътворено (вж. Битие, 1:31). Въпреки загубата на статута си, „дяволът“²⁾ продължава да упражнява власт на земята и да има достъп до небето, като се набляга на ролята му на „обвинител“ (вж. Йов, 1:9; 2:4; Захария, 3:1).

– С разпъването на кръста и възнесението на Христос Сатана е изхвърлен от небето, няма повече да обвинява (Йоан, 12:31; Откровение на Йоан, 12:10; Ефесяни, 2:2).

– Исаия предрича времето, когато Господ ще накаже сатанинските сили, както и нечестиви царе на земята, като ги ограничава в затвор (Исаия, 24:21 – 22) за хиляда години (Откровение на Йоан, 20:1 – 3).

– След това „след много дни те ще бъдат наказани“ (Исаия, 24:22), думи, които указват окончателното решение и вечните мъки на Сатана в езерото от огън (Откровение на Йоан, 20:10).

BibleWorks

Редом до Сатан се използва името Азazel. В холивудските продукции то или назовава самия Сатана, или главен служител на Сатаната. Името Азazel води началото си от ритуал за изхвърляне на греховете от страна на юдеите от времето на Изхода от Египет. Правилното му разбиране трябва да е „козелът на опущението“.

Името Азazel е споменато четири пъти в Левит, 16:8; 10; 26, като всички са с предлог/представка **за-** לְ [ла] – לְעֶזְאֵל.

Значението на думата Азazel е „когото бог прави силен“/„когото Бог укрепва“. Състои се от *силен* עֹז [аз] /*сила* עֹזָא [узà] и наставката *-бог* -lae.

Неслучайно, според намерената в Кумран мистична книга 1 Енох, Азazel е предводител на „силните и прочути старовременни/славни мъже“ отпреди потопа. Освен това Азazel научил мъжете да воюват, а жените – на изкуството на измамата; накарал хората да забравят Бога и ги изкусил с разврат. Бил победен и по повеля на Бог бил окован на пустинна скала.

Другото значение, което се приписва на името Азazel, е „живият козел, който излиза“. На практика обаче думата Азazel, заедно с предлога/представка **за-** לְ [ла], се превежда като „за отпущане“.

В иврит има стандартна дума за *козел*. Навсякъде в Левит думата за *козел* שְׂעִיר [сейр], мн.ч. *козли* שְׂעִירִים [сеирим] е стандартният термин в иврит за това животно. Думата за *очистване/умилостивяване* също е стандартната – כָּפַר [кафèр]. От нея се образува производната за „умилостивилище“ в храма.

Левит, 16

וַיִּתֵּן אֶהָרֹן עַל-שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים WTT Leviticus 16:8
וְהָיָה אֶחָד לַיהוָה וְהָאֶחָד לְעֶזְאֵל:

Библия, 1992 8 Аарон да хвърли жребие за двата козела: едно жребие за Господа, а друго жребие **за отпущане**.

וְהָיָה אֶחָד לַיהוָה וְהָאֶחָד לְעֶזְאֵל WTT Leviticus 16:10
וְהָיָה אֶחָד לַיהוָה וְהָאֶחָד לְעֶזְאֵל
וְהָיָה אֶחָד לַיהוָה וְהָאֶחָד לְעֶזְאֵל

Библия, 1992 10 а козела, върху който е паднало жребие за **отпущане**, да остави жив пред Господа, за да извърши над него **очистяне** и да го изпрати в пустинята **за отпущане** (и той да понесе на себе си техните беззакония в непроходна земя).

20 А като свърши да прави умилоствивение за светилището, за шатъра за срещане и за олтара, нека приведе живия козел; 21 и като положи Аарон двете си ръце на главата на живия козел нека изповяда над него всичките беззакония на израилтяните, всичките им престъпления и всичките им грехове, и нека ги възложи на главата на козела; тогава да го изпрати в пустинята чрез определен човек;

22 и като пусне козела в пустинята, козелът ще понесе на себе си всички-те им беззакония в необитаема земя. 23 Тогава да влезе Аарон в шатъра за срещане, да съблече ленените одежди, в които се е облякъл, когато е влязъл в светилището, и да ги остави там; 24 и, като окъпе тялото си във вода на свето място, да облече дрехите си, да излезе и да принесе своето всеизгаряне и всеизгарянето на людете, и така да направи умилоствивение за себе си и за людете.

וְהַמִּשְׁלַח אֶת־הַשְּׂעִיר לְעֹזָאֵל יָכֶסֶם בְּגָדָיו
וְרָחַץ אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבִיא אֶל־הַמִּחֻנָּה:

26 А оня, който е отвеждал **козела за отпущане**, да изпере дрехите си, да измие тялото си с вода, и тогава може да влезе в стана.

Текстът на Левит, 16 сочи, че първосвещеникът и един свещеник – и двамата облечени в ленени дрехи в бяло и синьо – извършват ритуал за очистване на личните, семейните и племенните грехове. Приема се, че това е указание за Йом Кипур – деня на очистване/изкупление на греховете. Българската дума „изкупление“ съдържа в себе си словообразователен намек за пари, което в случая е абсолютно неуместно. Такъв семантичен нюанс липсва в ивритската дума *очистване/умилоствивяване* כִּפֹּר [кафèр].

Във всички версии на Уикипедия, дори и в тази на иврит, е разположена една илюстрация, която отразява вековните заблуди и суеверия, защото претендира да изобразява „Азazel и козелът за отпущане“. Образът е напълно неадекватен, защото Азazel е самият „козел на отпущане“. Така на картинката има козел, а вместо свещеник в ленени дрехи е дяволско изображение на човек с рога (*илюстрация 2*).

2. Старинна гравюра, на която Азazel е в популярната си визия като демон, приличащ на козел. Колин де Планси, „Адски речник“, Париж (1825)

А всъщност това е един важен и много официален ритуал, който изглежда приблизително така (илюстрация 3):

3. Рисунка, Уилям Джеймс Уеб (1830 – 1904)

Блогът „Израел завинаги“ посочва следната вярна информация за Азazel:

„Йом Кипур бил единственият ден, в който първосвещеникът е имал право да влезе в Светая Светих. (...) На Йом Кипур взимали два абсолютно еднакви козела, за да извършат обряда на очистването. Всичко у тях било еднакво – тегло, ръст, цена и т.н. За тях се хвърлял жребий. Единият принасяли в жертва за грях, а на другия първосвещеникът възлагал ръце, в символ на това, че греховете на целия народ се прехвърляли на главата на този козел. Първосвещеникът отивал в двора на храма и полагал ръцете си върху главата на козела, изповядвайки върху него греховете на народа на Израел, след което козелът бил извеждан извън града и отвеждан надалеч в пустинята.

Този обред имал за цел да покаже на целия Израел, че греховете на народа са положени на главата на козела на отпущението, поради което и народът се очиствал и ставал безгрешен. Това се явява като праобраз на онова, което трябвало да се случи в бъдещето. Ясно е, че животното не би могло да понесе върху себе си греховете на всички хора, но тази церемония сочала идеята за Месията, който понесъл върху себе си греховете на целия свят.

Според Талмуда червена връв била връзвана около шията на козела. Тази връв трябвало да стане бяла, когато козелът излизал извън града, с което се доказвало, че очистването е извършено. Във Вавилонския Талмуд е записано, че 40 години преди разрушаването на втория Храм през 70 г. сл.Хр. – това е точно времето, в което Йешуа е бил пожертван като последната жертва – червената връв около шията на козела не станала бяла⁽³⁾.

Освен вековните суеверия и заблуди, прокарани по образователен и политически път, междуезиковата асиметрия и дисиметрия между семитския иврит и индоевропейските езици е още една причина за посочените несъответствия.

Разбира се, и след превод се виждат разнообразните и свръхчовешки качества на архангелите, които предизвикват любопитство, смесено със страх и възхищение.

БЕЛЕЖКИ

1. 1 Тимотей, 3:6 и може би Исаия, 14:12 – 15, където царят на Вавилон е инструмент на Сатаната, нещо повече от Илел, „син на зората“. Латинският превод на Илел с Луцифер насочва към планетата Венера, утринната звезда (вж. Откровение на Йоан, 9:1).
2. Гр. δῖψολος = „клеветник“ (вж. 2 Тимотей, 3).
3. Блогът „Израел завинаги“: <http://hebrewbg.blogspot.com/2012/11/blog-post_8629.html>. Посетено 3.01.2013.

ЛИТЕРАТУРА

Алмалех, 2010. *Светлината в Стария завет*. ИК „Кибеа“, София. 434 с.
BibleWorks: Copyright © 1998 BibleWorks, LLC. Hermeneutika, Big Fork, Montana; P.O. Box 6158 Norfolk, Virginia.

Цитирани Библии

- Библия, 1940: *Библия или Свещеното Писание на Стария и Новия завет. Вярно и точно преведена от оригинала*. Ревизирано издание, Библейско дружество, София, 1940.
- Библия, 1991: *Библия сиреч книгите на Свещеното писание на Вехтия и Новия завет*, издава Св. Синод на Българската църква, София, 1991, 1523 с.
- Библия, 2001: *Библия или Свещеното Писание на Стария и Новия завет. С препратки, паралелни пасажии и тематичен конкорданс. Изданието е преработка на съвременен български език на основата на българския превод на Библията от оригинални текстове, извършен от Константин Фотинов, Петко Славейков и Христовул Сичан-Тодоров, издаден за първи път през 1871 г. Вярно и точно сравнена с оригиналните текстове*. Първо издание, София, 2000, Издателство „Верен“. Второ издание. София, 2001, Издателство „Верен“. 1415 с.
- Библия, 2002: *Библия или Свещеното писание на Стария и Новия завет. Вярно и точно преведено от оригинала*. Българско библейско дружество със съдействието на Обединените библейски дружества — UBS. София, 2002.

KJV - Authorized Version (KJV) - 1769 Blayney Edition of the 1611 King James Version of the English Bible - with Larry Pierce's Englishman's-Strong's Numbering System, ASCII version Copyright © 1988-1997 by the Online Bible Foundation and Woodside Fellowship of Ontario, Canada. Licensed from the Institute for Creation Research.

NRS – The New Revised Standard Version NRSV (NRS) of the Bible. The Scripture quotations contained herein are from the New Revised Standard Version (NRSV) of the Bible, Copyrighted 1989 by the Division of Christian Education of the National Council of the Churches of Christ in the United States of America

LXT – Septuaginta (Old Greek Jewish Scriptures) edited by Alfred Rahlfs, Copyright © 1935 by the Württembergische Bibelanstalt / Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart. Used by permission. The LXX MRT (machine readable text) was prepared by the TLG (Thesaurus Linguae Graecae) Project directed by Theodore F. Brunner at University of California, Irvine.

VUL – Biblia Sacra iuxta Vulgatam Versionem, Vulgate Latin Bible (VUL), edited by R. Weber, B. Fischer, J. Gribomont, H.F.D. Sparks, and W. Thiele [at Beuron and Tuebingen] Copyright © 1969, 1975, 1983 by Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart. Used by permission. ASCII formatted text provided via University of Pennsylvania, CCAT. Textual variants not included.

WTT – Biblia Hebraica Stuttgartensia BHS (Hebrew Bible, Masoretic Text or Hebrew Old Testament), edited by K. Elliger and W. Rudolph of the Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, Fourth Corrected Edition, Copyright © 1966, 1977, 1983, 1990 by the Deutsche Bibelgesellschaft (German Bible Society), Stuttgart. Used by permission.

THE FALLEN ANGELS

Abstract. “Success and Morality: (in)fallibility, impunity, sins and punishment” presents an Almalech’s analysis on Bible highest personages that are capable to correct their moral transgressions, especially when they are in power, because sins of the powerful are paid by all. (1 Chronicles, 21; 2 Samuel, 24). Modern and ancient criteria of success are very different. Moses and King David are men of power. They were successful individuals, whether they perceive as mythological characters, or characters of prototypes ever lived. In ancient times and today, success and morality are different things and actually clash between the two produces many fables and stories. Life of David and Moses offers examples of faults, but also how they reckon with them. In 1 Chronicles 21 David is dealing with Satan who stood up against Israel, and incited David to wage census in Israel. David proceeded in violation manner over one of the commandments. As a punishment of David’s deeds God sent a plague upon Israel and an angel to destroy Jerusalem. David took responsibility and propitiates God, but pays a very high price. Very indicative of the main characters in the Bible is that they are very capable people but also with failures. However, they have the ability to make genuine and timely assessment and self-assessment. This attitude is valid on the relation ‘power – morality’.

✉ **Prof. Mony Almalech**

New Bulgarian Studies
New Bulgarian University
21, Montevideo str.; office 112, building 1
1618 Sofia, Bulgaria
E-mail: almalech@abv.bg